

Til

Oslo 11.01.24

Kontrollkomiteen

Fra

Ola Borten Moe

Utfyllende kommentarer etter utredning fra ekspertutvalg.

Jeg har med interesse lest utredningen fra ekspertutvalget vedrørende habilitet, og har noen kommentarer i sakens anledning. La meg først si at min interesse i saken er todelt; det ene er hvor komiteen evt velger å trekke grensen for habilitet fordi det vil ha konsekvenser for hvordan praksis blir i fremtiden, det andre er selvsagt hvordan komiteen velger å formulere seg i min sak.

Den generelle samfunnsutviklingen trekker i retning av at stadig flere har eierskap i ulike verdipapirer. Ifølge AksjeNorge er det knapt 600 000 nordmenn som nå eier enkeltaksjer på Oslo Børs, et tall som har steget hvert år siden 2018. I tillegg kommer den sparingen mange har gjennom fond, unoterte verdipapirer og pensjon. I noen grad er dette en villet politikk fra statens side. Poenget er at mange er eksponert i verdipapirmarkedet på ett eller annet vis. Denne gruppen bør også kunne rekrutteres inn i politikk og embetsverk på høyt nivå for å sikre et representativt utvalg av befolkningen og tilgang på gode folk til viktige posisjoner. Det er et argument mot å legge lista for lavt for mulig inhabilitet.

Også i etterkant av de sakene som har kommet opp i høst, og etter kontrollkomiteens høring, er min observasjon at det i Norge ikke er kultur for å drive hverken med politikk eller administrasjon i egen vinnings øyemed. De sakene som har kommet opp, min inkludert, bidrar forhåpentligvis til bedre bevissthet, tydelige og lettere tilgjengelig regelverk og bedre opplæring.

Som redegjort for både i brev til komiteen og i høringen ble det ikke foretatt en habilitetsvurdering fra min side i forkant av regjeringens behandling av innkjøp av ammunisjon fra Nammo i januar i fjor. Det er mitt ansvar. På samme vis som det er mitt ansvar å kjenne til underliggende eierskap i de selskap man sparer i så lenge man er statsråd. Like fremt mener jeg det kommer frem interessante momenter i utredningen fra ekspertutvalget som er relevante for min sak.

1. Utvalget trekker frem omfanget av eierinteressen, hvordan den er organisert, hvor direkte den er, hvordan foretaket er berørt av saken og derigjennom hvilke virkninger avgjørelsen kan få for foretaket og den enkeltes økonomiske stilling.
2. Når det gjelder omfanget av min eierinteresse er den vel kjent og rapportert. På tidspunktet for regjeringens behandling eide jeg aksjer for om lag 375 000 i Kongsberg Gruppen. Selskapet eier igjen 49,9% i finske Patria, som igjen eier 50% i Nammo. I mitt brev til komiteen anslo jeg den indirekte, indirekte verdien Nammo representerte i min aksjepost i Kongsberg Gruppen til vel 20 000 NOK. Dette med utgangspunkt i at Nammo ville blitt verdsatt på om lag samme vis som Kongsberg Gruppen i markedet, dvs til om lag 15 mrd. NOK. Dette er sannsynligvis en svært generøs prissetting av flere årsaker, ikke minst fordi det finnes et forholdsvis nytt prispunkt: Kongsberg Gruppen betalte 2,6 mrd. NOK for 49,9% av Patria, inkludert deres 50% eierskap i Nammo, i 2016. Patria er en betydelig virksomhet i seg selv, med en omsetning på ca 7 mrd., 3300 ansatte og et overskudd på knapt 600 MNOK i 2022. Med en prising på Nammo til 15 mrd. samtidig som Patria verdsettes etter samme metodikk tilsier det en verdisetting på Patria på opp mot 20 mrd NOK, inkludert deres eierandel i Nammo, ved utgangen av 2022. I så fall har verdien økt med nesten firegangen fra 2016 til

2023, noe som langt overgår gjennomsnittlig avkastning på børsen i perioden på ca 10%. Alt i alt trekker dette i retning av at verdianslaget er generøst og sannsynligvis ligger godt i overkant av reell markedspris på vedtakstidspunktet. Dette er viktig fordi ekspertutvalget anslår noen grenser for hvor stor eksponering som skal til for ikke å være habil. Slik jeg leser det er man som hovedregel habil for verdier under 10 000 NOK, og inhabil for verdier over 50 000 NOK. Med et generøst verdianslag ligger min daværende eksponering i nedre intervall, ned mot grensen for det som omtales som bagatellmessig. Med en mer konservativ tilnærming ($10 \cdot \text{EBIT}$) er jeg på eller under grensen for hva som fører til inhabilitet.

3. Videre er det også slik at markedet for ammunisjon ikke fungerer som et ordinært marked der prisen er et produkt av forholdet mellom tilbud og etterspørsel. Prisen er regulert gjennom avtaler mellom produsent og det landet som kjøper, i dette tilfellet Norge. Stor etterspørsel resulterer dermed ikke i høyere pris og høyere marginer for produsent. Dette forklarer hvorfor Europa ikke har maktet å tilføre ny produksjonskapasitet på tross av stor etterspørsel og tilsvarende behov. Og det betyr også at marginene for produsent ikke går opp slik det er lett å tenke seg at den ville gjort i et «vanlig» marked. Det gir seg selvsagt igjen utslag i både potensiell lønnsomhet og påfølgende verdisetting. I dette tilfellet blir det som å kjøpe seg inn i et boligprosjekt i tredje ledd som skal utvikles i fremtiden med priser som er låst i eksisterende avtaler. Ikke åpenbart attraktivt eller likvid.
4. Til dette er det selvsagt å tilføye at det ikke finnes en nøyaktig og nøytral metodikk for verdifastsettelse for verdipapirer som ikke er børsnoterte. Dette må man like fullt forholde seg til. Det er mange selskaper som ikke er noterte, og det er mange fondsstrukturer og selskapsstrukturer som har unoterte selskaper i sin portefølje.
5. Når det gjelder organiseringen av eierskapet var den i dette tilfellet organisert først gjennom en minoritetspost i Patria, som deretter har 50% i Nammo. Kongsberg Gruppen eier ikke aksjer i Nammo, de rapporterer ikke på Nammo, de har ikke innflytelse på det som skjer i Nammo. Kongsberg Gruppen selv vurderer ikke at utviklingen i Nammo er relevant for aksjekursen i Kongsberggruppen. Det er i alle fall på det rene at en indirekte, indirekte minoritetspost gjør at eierskapet er et godt stykke unna den primære selskapsstrukturen i Kongsberg Gruppen, og dermed også muligheten for eierskapsutøvelse, eller verdiutslag. Dette omtales også av ekspertutvalget nederst på side 17: «Er det bare tale om en teoretisk mulighet, vil det neppe ha noen betydning for habilitetsvurderingen, iallfall hvis foretaket ikke har stilling som part i saken (sml. NOU 2019-5 s. 590 sp. 1)»
6. Ekspertutvalget påpeker også at det er relevant hvilken rolle statsråden har i saken. «Det taler for at den ansvarlige fagstatsråden lettere blir inhabil enn en statsråd med et ansvarsområde som ikke berører den aktuelle forvaltningssaken. Jeg hadde som kjent ingen rolle knyttet til denne saken.

Avsluttende kommentar:

Man kommer uansett tilbake til at dette er mer enn en matematisk øvelse knyttet til hva som skaper inhabilitet eller ikke. Kjernen blir om det er tilstrekkelig til å definere forholdet som særegent nok til å svekke tilliten til statsrådens upartiskhet. Det er, som ekspertutvalget skriver, viktig for den allmenne tillit til styringssystemet. På den ene siden kan man si at ethvert spørsmål som blir stilt, eller enhver kritikk som blir fremmet, i utgangspunktet er tilstrekkelig til å svekke tilliten til upartiskhet og dermed innebærer en svekkelse av tilliten til styringssystemet.

Regjeringens nye regelverk for eierskap på politisk nivå har tatt konsekvensen av dette med å gjeninnføre de reglene som gjaldt under Erna Solbergs tid som statsminister; selg, frys eller sett bort forvaltningen til uavhengig tredjepart. Det er de nye faktiske og normative reglene som gjelder i etterkant av sakene som kom opp i sommer og høst. Jeg tror det er klokt. Men det var

likevel ikke de reglene som gjaldt når min sak oppsto. Videre er reglene om habilitet også der for å beskytte tjenestemenn og politikere mot urimelig kritikk. Det blir dermed i praksis et spørsmål som ikke bare handler om realiteter, men også om optikk, vinkling og kjennskap til regelverk og faktiske forhold på det tidspunktet saken kommer opp. I mitt tilfelle har det som jeg skrev til komiteen i redegjørelsen min kommet opp flere nye forhold og ny kunnskap rundt sakskomplekset i etterkant av at saken kom opp. Og jeg mener det definitivt er grunnlag for en annen vurdering enn den jeg gjorde i juli 2023 der jeg erkjente inhabilitet. Det er mye som trekker i retning av at jeg ikke var inhabil på det tidspunktet beslutningen om kjøp av ammunisjon fra Nammo ble fattet av regjeringen i januar 2023.

Mvh

Ola Borten Moe